

Оцінка відтворення трудового потенціалу аграрного сектора регіону

В статті досліджується проблема відтворення трудового потенціалу в аграрному секторі регіону. **людський потенціал, трудовий потенціал, вікова структура, депопуляція**

Важлива роль у розвитку економіки України належить аграрному сектору і особливо вирішенню проблеми, пов'язаної з відтворенням задіяного на селі трудового потенціалу. А він перш ніж за все визначається здатністю частини сільського населення та можливої залученої робочої сили за певних умов реалізувати свої здібності до праці в даній сфері.

Загальновідомо, що у аграрній діяльності беруть участь не знання, здібності як такі, а конкретні живі люди, з їх рівнем освіти, кваліфікації, досвідом. Тобто носієм праці є людина – аграрій і поскільки аграрна праця значною мірою залежить від біологічних законів, просторової розосередженості сільськогосподарської праці, тоді і особливість відтворення трудового потенціалу аграрного виробництва, специфіку формування його кількісних і якісних характеристик будуть визначати соціально-економічні, природнокліматичні і історичні умови. Треба зазначити, що основою формування трудового потенціалу села є сільське населення. Лише при комплексному погляді на цю проблему можна опосередковано через кількісні та якісні характеристики оцінити сучасний стан трудового потенціалу в аграрному виробництві. Кількісні характеристики тісно пов'язані з демографічними процесами та з показниками відтворення працездатного населення села. Їх визначають чисельністю працівників усіх підприємств аграрної сфери та кількістю селян, яке з певних причин не зайняте у процесі виробництва, але здатне до праці і за відповідних умов може реалізувати цю здатність для створення матеріальних, інтелектуальних та духовних цінностей.

Проблеми відтворення трудового потенціалу сільськогосподарського виробництва широко висвітлюються у наукових працях Д.Богині, О.Бородіної, О.Бугуцького, М.Долішній, І.Лукінова, І.Прокопи, Л.Фільштейна, Л.Шепотько, К.Якуби та ін.

На жаль, сучасна аграрна політика поки що не створила передумови для розширеного відтворення трудового потенціалу. Це і вимагає проведення додаткових досліджень стосовно сутнісного змісту природної основи відтворення аграріїв.

Метою статті є аналіз і висвітлення результатів дослідження природної основи відтворення трудового потенціалу з одного боку, та змін у статеві-віковій структурі населення сіл, з другого боку, яке веде до затухання соціально позитивних демопроектів у країні. Тому на сучасному етапі розвитку економіки виникає необхідність посилення уваги відповідних органів до таких питань, як створення належних умов для повноцінного відтворення трудового потенціалу і професійно-інтелектуального його розвитку, можливостей для ефективного функціонування в сільській місцевості, впровадження системи стимулів до продуктивної зайнятості на селі, забезпечення належних умов праці у цій галузі та життя в сільському соціумі, а також реалізація соціальних гарантій населення в умовах ринкової економіки.

Як свідчать статистичні дані, у останні десятиліття депопуляція сільського населення охопила майже всі райони області. Чисельність населення області впродовж 1990-2005 рр. постійно змінювалася. З 1990р. по 1992р. включно відмічалось зростання населення регіону, відповідно, з 1245,3 тис.осіб до 1251,2 тис.осіб. А починаючи з 1993р. населення регіону почало скорочуватися. (3).

Статистичні дані свідчать, що сільське населення Кіровоградської області у 2001р. склало 446,7 тис.чол., а у 2005р. – 415,5 тис.чол., тобто аграріїв зменшилось на 31,2 тис.чол. А сільське населення у працездатному віці за тіж самі роки зменшилось на 31,9 тис.чол. або на 0,87%.

Таблиця 1 – Чисельність сільського населення Кіровоградської області

Показники	2001р.	2003р.	2005р.	2005р. в % до 2001р.
Все - населення, тис.осіб.	1141,5	1109,6	1067,2	0,93
Сільське населення, тис.осіб.	446,7	433,2	415,5	0,93
Частка сіль.населення, %	39,1	39,0	38,9	0,99
Сільське населення у працезд.віці, тис.осіб	250,6	221,2	218,7	0,87
Природ.приріст (скороч.) насел. у сільсь.місцев.(на 1000 наяв.населення) тис.осіб	-13,0	-13,7	-12,8	

Із наведених вище даних таблиці 1 ми бачимо, що особливістю умов відтворення і формування аграрного людського ресурсу Кіровоградської області є послідовне звуження його природної бази, тобто скорочення чисельності сільського населення, погіршення його відтворювальної структури.

За роки незалежності України відбулися зміни і у статевій структурі регіону. Жінки традиційно становлять більшість як країни в цілому, так і регіону. В структурі населення області на початок 1991р. 54,4% складали жінки і 45,6% чоловіки (відповідно, у міських поселеннях – 53,6% та 46,4% і сільській місцевості – 55,5% та 44,5%). У 2005р. статева структура дещо змінилася. В цілому по області чисельність чоловіків зросла, жінок – зменшилась. У структурі населення області частка чоловіків і жінок становила, відповідно, 45,7 і 54,3%, у міських поселеннях – 45,4 і 54,6%, у сільській місцевості – 46,2 і 53,8%. Одним із факторів поліпшення статево-вікової структури сільського населення став міграційний приріст. (3)

Характерною особливістю структурного складу трудового потенціалу як в регіоні так і в країні є те, що потенційна його частина значно менша від активної і пасивної. За даними НАІ при президентові України ДНДІМЕ чисельність сільського населення в 2010 році зменшиться порівняно з 1999 р. на 1 млн. 483,5 тис.чол., або на 9% і складатиме 14 млн. 924 тис.чол. У 2020 р. очікувана кількість селян зменшиться ще на 208 тис.чол. і складатиме 14 млн. 716 тис.чол. Таке зменшення людності в сільській місцевості України відбудеться як за рахунок скорочення чисельності осіб допрацездатного так і післяпрацездатного віку при досягненні відносної стабільності кількості осіб працездатного віку. Очікувана чисельність селян допрацездатного віку в 2010 р. порівняно з 1999 р. зменшиться на 17,1 %, а в 2020 р.- на 14,4 %. За оцінками лікарів близько 80% сільських дітей мають відхилення від медичних норм. Це свідчить про погіршення стану людського капіталу нашої країни і що вкрай негативно позначиться на економіці вже в найближчому майбутньому.

За останні 10-річчя демографічна криза охопила майже всі села регіону. Останніми роками на селі не забезпечувалось відтворення населення, а вікова структура сільського трудового потенціалу зміщувалась у напрямі постаріння. Постаріння ж населення веде до зниження шлюбності і народжуваності селян як в регіоні, так і в цілому по країні.

Таблиця 2 – Вікова структура сільського населення регіону

Вікові групи	2000р.	2001р.	2003р.	2005р.	2005р.в % до 2000р.
Сільське насел.,тис.осіб:	453,7	446,7	433,2	415,5	0,92
у т.ч.діти до 15 років.	88,45	88,19	81,28	78,95	0,89
Особи працездатні	219,7	223,7	221,2	218,7	0,99
Особи пенсійного віку	138,6	138,6	130,7	117,9	0,85

Дані таблиці 2 свідчать про те, що суттєвий вплив на якісні соціально-демографічні характеристики трудового потенціалу має його вікова структура, яка наразі складається на 53% з активної частини, на 28% з пасивної і на 19% - з потенційної частини. У загальній кількості постійного сільського населення більше половини – саме люди працездатного віку. Майже третина – люди старше працездатного віку, які становлять пасивну частину трудового потенціалу. Ця ж частина, як пише О.Бородіна, може бути умовно пасивною, тому що багато сільських жителів пенсійного віку є безпосередньо учасниками виробничого процесу. Слід зазначити, що в Україні на 1000 сільських жителів працездатного віку припадає 561 особа старше працездатного віку, у місті цей показник нижчий. Загальна ж питома вага сільських пенсіонерів у загальній їх кількості в країні складає 39%. 20,4% - діти, підлітки, молоді люди, які не досягли працездатного віку. Це і є так звана потенційна частина сільського людського капіталу.(4).

Таким чином, процес звуження природної основи відтворення сільського населення, трудових ресурсів села і аграрної сфери зберігатиме свої темпи.

В умовах нашого регіону склалась стійка тенденція до скорочення природної основи відтворення селянства, що створює підґрунтя для подальшої кризової демографічної ситуації в сільській місцевості. (5).

Висновок. Для покращення передумов по формуванню природної основи відтворення трудового потенціалу села необхідна реалізація комплексу гнучких заходів активної демографічної політики в сільській місцевості. Ці заходи повинні бути спрямовані на вирішення завдань по збереженню і поліпшенню здоров'я сільського населення, покращення системи охорони материнства і дитинства (на сьогодні прийнята постанова керівництва про підтримку материнства у вигляді грошової допомоги в розмірі 12 тис.грн. при народженні однієї дитини, двох – 25 тис.грн., трьох – 50 тис.грн.), зниження смертності сільського населення, особливо дітей віком до 1 року, шляхом докорінного поліпшення патронажної служби, медичного обслуговування селян; розширення мережі благодійної діяльності для обслуговування осіб похилого віку, інвалідів та одиноких селян; залучення молоді до трудової діяльності в аграрному секторі завдяки поліпшенню умов життя селян; поліпшення інфраструктури ринку аграрної праці та удосконалення політики формування доходів селян як основної економічної передумови відтворення сільського населення регіону та країни в цілому.

Список літератури

1. Долішній М.І., Злупко С.М., Злупко Т.С. Токар Т.Б. Трудовий потенціал, зайнятість і ринок праці.- Львів, 1997.- 340с.
2. Економіка праці зб. наук праць / МО України. Технологічний університет Поділля. – Хмельницький, 1999.- 105с.
3. Економічна активність населення України у 2005 році Статистичний збірник / Державний кабінет статистики України. –К. 2006.- 234с.
4. Сучасна аграрна політика України: проблеми становлень/ П.Т.Саблук, І.І.Лукінов, В.В.Юрчишин та ін. / За ред. П.Т.Саблука, В.В.Юрчишина. – К.: ІАЕ УААН, 1999. – 228с.
5. Якуба К.І. Демографічна політика в сільській місцевості України. – К.:ІАЕ УААН, 2000. – 68с.

In the article the problem of labour potential reproduction in the agriculturel sector of the region is investigated.